

РЕПУБЛИКА СРПСКА
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ
REPUBLIKA SRPSKA
INSTITUTE OF STATISTICS

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗВАНИЧНЕ СТАТИСТИКЕ

КОДЕКС ПРАКСЕ ЕВРОПСКЕ СТАТИСТИКЕ

**Бања Лука
март, 2008. године**

САДРЖАЈ

Предговор	3
Основни принципи званичне статистике	7
Кодекс праксе европске статистике	12
Институционално окружење.....	13
Статистички процеси.....	19
Статистички резултати	23
Дефиниције за потребе кодекса праксе	27

СТАТИСТИЧКА КОМИСИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗВАНИЧНЕ СТАТИСТИКЕ

Статистичка комисија Уједињених нација је на својој Специјалној сједници, одржаној 11. - 15. априла 1994. године, усвојила Основне принципе званичне статистике, који су раније наведени у Одлуци Ц (47) Економске комисије за Европу, али укључујући измијењену преамбулу.

ПРЕАМБУЛА

Статистичка комисија,

- Имајући у виду да званичне статистичке информације чине неопходну основу за развој у економској, демографској и социјалној области и области животне средине и за узајамно разумијевање и трговину између држава и народа свијета,
- Имајући у виду да неопходно повјерење јавности у званичне статистичке информације у великој мјери зависи од поштовања основних вриједности и принципа који су основа сваког друштва које тежи да разумије себе и да поштује права својих чланова,

- Имајући у виду да квалитет званичне статистике, а тако и квалитет информација које су на располагању влади, економији и јавности, умногоме зависи од сарадње грађана, предузећа и других респондента у пружању одговарајућих и поузданих података за неопходне статистичке компилације и од сарадње између корисника и произвођача статистике у циљу задовољавања потреба корисника,
- Позивајући се на напоре владиних и невладиних организација активних у области статистике да установе стандарде и концепте који омогућавају поређења између земаља,
- Позивајући се такође на Декларацију о професионалној етици Међународног статистичког института,
- С обзиром на изражен став да је резолуција Ц (47), коју је усвојила Економска комисија за Европу 15. априла 1992. године, од универзалног значаја,
- С обзиром да се, на својој осмој сједници, одржаној у Бангкоку у новембру 1993. године, Радна група статистичких експерата, коју је Статистички комитет Комисије за економска и социјална питања за Азију и Пацифик званично именовано да испита основне принципе, у начелу сложила са верзијом Економске комисије за Европу и нагласила да су ови принципи примјењиви за све нације,
- С обзиром да се такође, на својој осмој сједници, одржаној у Адис Абеби у марту 1994. године, Заједничка конференција афричких планера, статистичара и демографа сложила да су Основни принципи званичне статистике од универзалног значаја,

усваја сљедеће принципе званичне статистике:

I ПРИНЦИП

Званична статистика представља неопходан елемент у информационом систему демократског друштва који снабдијева владу, економију и јавност подацима о економској, демографској и социјалној ситуацији и стању животне средине. У том циљу, званичне статистичке агенције обезбјеђују и на непристрасној основи чине доступном званичну статистику која испуњава захтијев практичне корисности, уважавајући право грађана на јавну информацију.

II ПРИНЦИП

Да би се сачувало повјерење у званичну статистику, неопходно је да статистичке агенције одлучују о методима и процедурама прикупљања, обраде, чувања и презентације статистичких података по строго професионалним критеријумима, уз поштовање научних принципа и професионалне етике.

III ПРИНЦИП

Да би се омогућила коректна интерпретација података, статистичке агенције дају информације о статистичким изворима, методима и процедурама према научним стандардима.

IV ПРИНЦИП

Статистичке агенције имају право да дају коментар на погрешно тумачење и злоупотребу статистике.

V ПРИНЦИП

Подаци у статистичке сврхе могу да се узимају из свих врста извора, било да су то статистичка истраживања или административни подаци. Статистичке агенције бирају изворе имајући у виду квалитет, правовременост, трошкове и оптерећеност давалаца података.

VI ПРИНЦИП

Индивидуални подаци које статистичке агенције прикупљају за статистичку сврху, било да се односе на физичка или правна лица, строго су повјерљиви и користе се искључиво за статистичке потребе.

VII ПРИНЦИП

Закони, прописи и мјере по којима функционишу статистички системи морају бити јавни.

VIII ПРИНЦИП

Сарадња између статистичких агенција унутар земаља је суштинска за постизање сагласности и ефикасности у статистичком систему.

IX ПРИНЦИП

Употреба међународних концепата, класификација и метода од стране статистичких агенција у свим земљама унапређује сагласност и ефикасност статистичких система на свим званичним нивоима.

X ПРИНЦИП

Билатерална и мултилатерална сарадња у статистици доприноси унапређењу система званичне статистике у свим земљама.

ЕУРОСТАТ

КОДЕКС ПРАКСЕ ЕВРОПСКЕ СТАТИСТИКЕ

ЗА НАЦИОНАЛНЕ СТАТИСТИЧКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ И СТАТИСТИЧКЕ
ИНСТИТУЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

УСВОЈЕН ОД СТРАНЕ ОДБОРА ЗА СТАТИСТИЧКИ ПРОГРАМ,
24. ФЕБРУАРА 2005. ГОДИНЕ И ОГЛАШЕН У ПРЕПОРУЦИ ЕВРОПСКЕ
КОМИСИЈЕ ОД 25. МАЈА 2005. ГОДИНЕ О НЕЗАВИСНОСТИ,
ИНТЕГРИТЕТУ И ПОУЗДАНОСТИ НАЦИОНАЛНИХ СТАТИСТИЧКИХ
ОРГАНА И СТАТИСТИЧКИХ ОРГАНА ЕВРОПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Кодекс праксе европске статистике је заснован на 15 принципа.

Органи управе и статистички органи у Европској заједници обавезују се да ће поштовати принципе утврђене овим кодексом, који обухвата институционално окружење, статистичке процесе и производњу. Група показатеља добре праксе за сваки од 15 принципа обезбјеђује референтни ниво за сагледавање примјене овог Кодекса.

Институционално окружење

Институционални и организациони фактори имају значајан утицај на ефикасност и вјеродостојност статистичког органа који производи и врши дисеминацију европске статистике. Релевантна питања су професионална независност, мандат за прикупљање података, адекватност ресурса, посвећеност квалитету, повјерљивост статистичких података, непристрасност и објективност.

ПРИНЦИП

ПРОФЕСИОНАЛНА НЕЗАВИСНОСТ

Професионална независност статистичких органа од других политичких, регулаторних и административних органа и тијела као и од субјеката у приватном сектору, обезбјеђује поузданост европске статистике.

Показатељи:

- Независност статистичког органа од политичких и осталих спољашњих утицаја у производњи и дисеминацији званичне статистике одређена је законом.
- Руководилац статистичког органа има довољно високу хијерархијску позицију која осигурава виши ниво приступа политичким органима и јавним административним тијелима. Руководилац статистичког органа мора да има ниво највише стручне оспособљености.
- Руководилац статистичког органа и, по потреби, руководиоци његових статистичких тијела, одговорни су за осигуравање производње и дисеминације европске статистике на независан начин.

- Руководилац статистичког органа и, по потреби, руководиоци његових статистичких тијела, искључиво су одговорни за доношење одлука о статистичким методама, стандардима и процедурама те о садржају и календару статистичких саопштења.
- Објављују се статистички програми рада, а постигнути напредак је описан у периодичним извјештајима.
- Статистичка саопштења се јасно разликују и одвојено објављују независно од политичких изјава.
- Статистички органи по потреби дају јавни коментар на статистичка питања, укључујући и критике и указивање на злоупотребу званичне статистике.

ПРИНЦИП

МАНДАТ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА

Статистички органи морају да имају јасан законски мандат за прикупљање информација за сврхе европске статистике. Органи управе, предузећа и домаћинства као и шира јавност могу да буду законски обавезани да омогуће приступ или доставе податке за потребе европске статистике на захтјев статистичких органа.

Показатељи:

- Мандат за прикупљање информација за производњу и дисеминацију званичне статистике је одређен законом.
- Национално законодавство дозвољава статистичком органу употребу административних података у статистичке сврхе.
- На основу законског прописа, статистички орган може да захтијева одговор у статистичким истраживањима.

ПРИНЦИП

АДЕКВАТНОСТ РЕСУРСА

Ресурси расположиви статистичким органима морају бити довољни за испуњавање захтјева европске статистике.

Показатељи:

- Запослени радници, финансијска средства и рачунарска опремљеност одговарајућег обима и квалитета, стоје на располагању ради задовољавања текућих потреба европске статистике.
- Обим, детаљност и трошкови европске статистике одговарају потребама.
- Постоје процедуре за оцјену и оправдавање захтјева за новом европском статистиком у погледу одговарајућих трошкова.
- Постоје процедуре за оцјену сталних потреба за цјелокупном европском статистиком, како би се увидјело да ли постоји потреба да се поједине укину или смање у обиму, у циљу ослобађања ресурса.

IV

ПРИНЦИП

ПОСВЕЋЕНОСТ КВАЛИТЕТУ

Све чланице ЕСС се обавезују да ће да раде и сарађују у складу са принципима утврђеним у "Декларацији о квалитету Европског статистичког система".

Показатељи:

- Квалитет статистичких производа се редовно прати сходно компонентама квалитета ЕСС.
- Постоје одговарајући процеси за праћење квалитета прикупљања, обраде и дисеминације статистичких података.
- Постоје одговарајући процеси за разматрање квалитета, укључујући компромисе у погледу квалитета, те за усмјеравање планирања постојећих и нових истраживања.
- Смјернице за квалитет су документоване, а запослени добро обучени. Ове смјернице постоје у писменом облику и јавност је с њима упозната.
- Ради се редован и детаљан преглед кључних статистичких резултата, а по потреби се користи помоћ експерата са стране.

V

ПРИНЦИП

ПОВЈЕРЉИВОСТ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА

Приватност давалаца података (домаћинстава, предузећа, управних органа и осталих извјештајних јединица), повјерљивост информација које они пружају и њихова употреба искључиво у статистичке сврхе, морају да буду апсолутно загарантоване.

Показатељи:

- Повјерљивост статистичких података је загарантована законом.
- Запослени у статистичком органу, приликом ступања у службу, потписују законску обавезу о поштовању повјерљивости података.
- Прописане су значајне казне за свако намјерно кршење повјерљивости статистичких података.
- Обезбијеђена су упутства и смјернице за заштиту повјерљивости статистичких података у процесима производње и дисеминације. Ове смјернице се изражене у писменом облику и јавност с њима упозната.
- Примјењују се физичке и технолошке мјере за заштиту сигурности и интегритета статистичких база података.
- Примјењују се строги протоколи за спољашње кориснике који приступају статистичким микроподацима у истраживачке сврхе.

VI ПРИНЦИП

НЕПРИСТРАСНОСТ И ОБЈЕКТИВНОСТ

Статистички органи морају да производе и врше дисеминацију европске статистике на објективан, професионалан и транспарентан начин, поштујући научну независност, при чему се сви корисници једнако третирају.

Показатељи:

- Статистички подаци се прикупљају на објективној основи одређеној са статистичког становишта.
- Избор извора и статистичких техника заснива се на статистичком становишту.
- Откривене грешке у објављеним статистичким подацима се исправљају и исправке објављују у најкраћем могућем року.
- Информације о методама и процедурама које користи статистички орган су доступне јавности.
- Датум и вријеме објављивања статистичких саопштења се објављују унапријед.
- Сви корисници имају у исто вријеме једнак приступ статистичким саопштењима, а сваки привилегован ранији приступ спољашњег корисника саопштењима је ограничен, контролисан и јавно објављен. У случају да дође до "цурења" информација, уговорене приступе саопштењима прије њихове објаве треба провјерити, како би се осигурала непристрасност.
- Статистичка саопштења и изјаве дате на конференцијама за штампу су објективни и непристрасни.

Статистички процеси

Европски и други међународни стандарди, смјернице и добре праксе морају се у потпуности поштовати у процесима које статистички органи користе при организацији, прикупљању, обради и дисеминацији званичне статистике. Вјеродостојност статистике повећава се репутацијом о добром управљању и ефикасности. Значајне ставке су добра методологија, одговарајуће статистичке процедуре, умјерена оптерећеност извјештајних јединица и економичност трошкова.

VII ПРИНЦИП

ДОБРА МЕТОДОЛОГИЈА

Добра методологија мора да се налази у основи квалитетне статистике. Ово захтијева одговарајуће алате, процедуре и стручност.

Показатељи:

- Цјелокупни методолошки оквир статистичког органа прати европске и друге међународне стандарде, смјернице и добре праксе.
- У примјени су процедуре којима се обезбјеђује досљедна примјена стандардних појмова, дефиниција и класификација од стране статистичког органа.
- Пословни регистар и оквир за истраживање становништва се редовно процјењују и по потреби усклађују како би се обезбиједио високи квалитет.

- Постоји пуна усклађеност између националних класификација и система секторске подјеле са одговарајућим европским системима.
- Запошљавају се универзитетски образовани стручњаци одговарајућих академских области.
- Запослени похађају међународно признате курсеве обуке и конференције и одржавају везе са колегама статистичарима на међународном нивоу, како би учили од најбољих и побољшали своје стручно знање.
- У циљу побољшања методологије организована је сарадња са научном заједницом, а спољни сарадници оцјењују квалитет и ефикасност примјењених метода и поспјешују употребу бољих алата када је то могуће.

VIII

ПРИНЦИП

ОДГОВАРАЈУЋЕ СТАТИСТИЧКЕ ПРОЦЕДУРЕ

Одговарајуће статистичке процедуре, примјењене од прикупљања до оцјене података, чине основу добре статистике.

Показатељи:

- Када се европска статистика заснива на административним подацима, дефиниције и појмови, коришћени у административне сврхе морају да буду добро усаглашени са онима који се користе у статистичке сврхе.
- У случају статистичких истраживања, упитници се систематски тестирају прије прикупљања података.
- Пројекат истраживања, избор узорка и пондери узорка су добро осмишљени и редовно се, по потреби, провјеравају, мијењају или ажурирају.

- Теренски рад, унос података и шифрирање, рутински се прате и по потреби мијењају.
- За уређивање и унос користе се одговарајући рачунарски системи који се редовно провјеравају, а по потреби обнављају и ажурирају.
- Ревизије се обављају у складу са стандардним, добро утемељеним и транспарентним процедурама.

IX ПРИНЦИП

УМЈЕРЕНА ОПТЕРЕЋЕНОСТ ИЗВЈЕШТАЈНИХ ЈЕДИНИЦА

Оптерећеност обавезом давања података треба да буде у складу с потребама корисника и не смије да буде претјерана за извјештајне јединице. Статистички орган надзире оптерећеност извјештајних јединица и поставља циљеве за њено смањивање током времена.

Показатељи:

- Обим и детаљност захтјева европске статистике су ограничени на оно што је апсолутно неопходно.
- Оптерећеност извјештајних јединица се употребом одговарајућих техника узорковања распоређује што је више могуће у истраживаној популацији.
- Информације које се траже од пословних јединица су у највећој мјери доступне из њихових рачуноводствених евиденција, а за лакше преузимање истих користе се електронска средства када год је то могуће.
- Уколико тачни подаци нису доступни, прихватају се најбоље процјене и приближне вриједности.

- Када год је то могуће, употребљавају се административни извори, како би се избјегло дуплирање захтјева за информацијама.
- Размјена података унутар статистичких органа се подразумијева како би се избјегла вишеструка истраживања.

X

ПРИНЦИП

ЕКОНОМИЧНОСТ ТРОШКОВА

Ресурси морају да се употребљавају ефикасно.

Показатељи:

- Унутрашњим и независним спољним мјерама надзире се употреба ресурса од стране статистичког органа.
- Рутински послови службе (нпр. прикупљање података, шифрирање и оцјењивање података) су у највећој мјери аутоматизовани.
- Могућност продуктивности информационих и комуникационих технологија је оптимизована за прикупљање, обраду и дисеминацију података.
- Улажу се активни напори да се побољша статистички потенцијал административних евиденција и избјегну скупа директна истраживања.

Статистички резултати

Расположиви статистички подаци морају да задовоље потребе корисника. Статистика је у складу са европским стандардима квалитета и служи за задовољавање потреба европских институција, влада, истраживачких институција, пословних субјеката и јавности уопште. Важна питања односе се на то у коликој су мјери статистички подаци релевантни, тачни и поуздани, благовремени, складни, упоредиви између региона и држава те лако доступни корисницима.

XI ПРИНЦИП

РЕЛЕВАНТНОСТ

Европска статистика мора да задовољи потребе корисника.

Показатељи:

- Примјењују се процеси за консултације с корисницима, за праћење релевантности и практичне примјене постојеће статистике за задовољавање потреба корисника те савјетовање о њиховим новим потребама и приоритетима.
- Приоритетне потребе се задовољавају и одражавају у Програму рада.
- Периодично се спроводе анкете о задовољству корисника.

XII ПРИНЦИП

ТАЧНОСТ И ПОУЗДАНОСТ

Европска статистика мора тачно и поуздано да приказује стварност.

Показатељи:

- Оцјењују се и вреднују изворни подаци, прелиминарни резултати и готови статистички производи.
- Узорачке и не-узорачке грешке се мјере и систематски документују у складу са оквиром квалитета ЕСС.
- Студије и анализе ревизија се спроводе рутински и интерно се употребљавају у статистичким процесима.

XIII ПРИНЦИП

ПРАВОВРЕМЕНОСТ И ПРЕЦИЗНОСТ

Европска статистика мора бити правовремено и прецизно дисеминирана.

Показатељи:

- Правовременост задовољава највише европске и међународне стандарде дисеминације.
- За објављивање европске статистике одређено је стандардно дневно вријеме.

- Периодика европске статистике у највећој могућој мјери поштује захтјеве корисника.
- Било које одступање од распореда објављивања најављује се унапријед, образлаже и одређује се нови датум објављивања.
- Дисеминација претходних резултата прихватљивог укупног квалитета може да се врши када се то сматра корисним.

XIV ПРИНЦИП

СКЛАДНОСТ И УПОРЕДИВОСТ

Европска статистика треба да буде интерно досљедна током времена и упоредива између региона и држава; треба да омогући комбиновање и заједничку употребу повезаних података из различитих извора.

Показатељи:

- Статистика је интерно складна и сагласна (нпр., уважене су аритметичке и рачуноводствене једнакости).
- Статистика је складна и усклађена у разумном временском периоду.
- Компилација статистике врши се на основу заједничких стандарда у погледу опсега, дефиниција, јединица и класификација у различитим истраживањима и изворима.
- Статистика из различитих истраживања и извора се упоређује и усклађује.
- Међунационална упоредивост података се обезбјеђује периодичним размјенама између европског статистичког система и других статистичких система; методолошке студије се спроводе у блиској сарадњи држава чланица ЕУ и Еуростата.

XV ПРИНЦИП

ДОСТУПНОСТ И ЈАСНОСТ

Европска статистика треба да буде представљена у јасном и разумљивом облику, дисеминирана на одговарајући и погодан начин, расположива и приступачна на непристрасној основи заједно са мета подацима и смјерницама.

Показатељи:

- Статистика се приказује у облику који омогућава одговарајуће тумачење и смислена поређења.
- Услуге дисеминације користе модерну информациону и комуникациону технологију и, ако је то подесно, традиционална штампана издања.
- Када је то могуће, врше се анализе по поруџби које се објављују.
- Приступ микро-подацима се може дозволити у истраживачке сврхе. Овакав приступ се подвргава строгим протоколима.
- Мета-подаци се документују у складу са стандардизованим системима мета-података.
- Корисници се обавјештавају о методологији статистичких процеса и квалитету статистичких резултата у односу на критеријуме квалитета ЕСС.

ДЕФИНИЦИЈЕ ЗА ПОТРЕБЕ КОДЕКСА ПРАКСЕ:

"Европска статистика" подразумејева статистику Европске заједнице као што је дефинисано Правилником Савјета (Европске комисије) бр. 322/97 од 17. фебруара 1997. године о статистици Европске заједнице, коју производе и дисеминирају национални статистички органи и статистички орган Европске заједнице (Еуростат) у складу са чланом 285(2) Споразума.

"Статистички орган" подразумејева, на националном нивоу, национални статистички завод (НСЗ) и друга статистичка тијела надлежна са производњу и дисеминацију европске статистике. На нивоу Европске заједнице, то је Еуростат.

"Европски статистички систем", у тексту означен као ЕСС, представља партнерство Еуростат-а, националних статистичких завода и других националних статистичких тијела, који су у свакој од држава чланица ЕУ одговорни за производњу и дисеминацију европске статистике.

**Начелник Одјељења за израду публикационих база података и
статистичких публикација**

Владан Сибиновић

Припрема и превод

Александра Зец
Владан Сибиновић

Одговара

Славко Шобот, директор

Претплата и куповина издања Републичког завода за статистику врши се на
жиро рачун број: 562-099-00000556-87 Буџет Републике Српске, врста прихода 722 511,
буџетски орган 09-22-001

Издаје: Републички завод за статистику, Република Српска,
Бања Лука, Вељка Млађеновића 12д, Тел. 051/450-275, <http://www.rzs.rs.ba>,
e-mail: stat@rzs.rs.ba
Тираж: 300 примјерака
